

Голові спеціалізованої вченої ради Д 26.891.02
в Інституті підготовки кадрів Державної служби
зайнятості України
професору Войтович Р.В.

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата наук з державного управління, доцента Мареніченка Валерія Валентиновича на дисертаційну роботу Турецкова Тараса Євгеновича на тему «Державне регулювання малого та середнього підприємництва в умовах європейської інтеграції: регіональний аспект», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 - механізми державного управління в спеціалізовану вчену раду Д 26.891.02 в Інституті підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

1. *Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами.* Реформування економічної політики в Україні передбачає активний розвиток економічної співпраці з Європейським Союзом, що свідчить про актуальність дослідження механізмів державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах європейської інтеграції. Наразі це питання потребує детального аналізу в регіональному аспекті, оскільки в умовах децентралізації суттєва частина повноважень у цій сфері переходить до функцій регіональної та місцевої влади. Відтак, вирішення наукового завдання дисертаційного дослідження дає можливість розвивати теорію і практику державного управління у даному напрямі.

Дисертаційну роботу підготовлено відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України за темами: «Філософсько-психологічні проблеми соціальної взаємодії в системі сучасного управління» (державний реєстраційний номер 0111U007588, 2012 -2020 рр.), «Методологічні засади формування державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у контексті соціально-економічного розвитку територій» (№ 0116U000745, 2016-2018 рр.), у межах яких автором досліджено моделювання ефективної комунікації між публічною владою та бізнесом, європейський регуляторний простір та його вплив на регіональний розвиток малого та середнього підприємництва, соціально-економічне стимулювання малого та середнього підприємництва на підконтрольних територіях та в перспективі деокупації непідконтрольних районів Донецької та Луганської областей.

2. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність.* Відповідно до мети дисертаційного дослідження дисертантом розв'язано актуальне наукове завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні механізмів державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах європейської інтеграції на

регіональному рівні та розробці практичних рекомендацій для підвищення ефективності роботи органів державної та регіональної влади у даній сфері.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне та методологічне обґрунтування. Автором проаналізовано 304 наукових джерела та використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, спрямованих на отримання об'єктивних і достовірних результатів, які відображені у висновках. Результати дослідження відповідають поставленим завданням, матеріали дисертації логічно викладені, взаємопов'язані між собою.

Обґрунтованість результатів дисертації підтверджена в процесі їх апробації на різноманітних науково-комунікативних заходах, у публікаціях дисертанта.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність результатів і рекомендацій, сформульованих у дисертації та авторефераті, базується на науковій методології та застосуванні сучасних методів проведення досліджень з державного управління.

Серед важливих результатів дослідження виділимо наступні. Дисертантом у першому розділі «Теоретичні засади державного регулювання розвитку малого та середнього підприємства» цілком слушно проаналізовано теоретичні підходи до регулювання малого та середнього підприємництва як комплекс політичних, правових, організаційних, фінансових, інформаційних заходів у контексті не лише теорій, але з урахуванням європейської політики розвитку малого та середнього підприємництва, що суттєво впливає не лише на розвиток економіки, але має пряму чи опосередковану дію на інші галузі суспільного життя.

Автором здійснено науковий дискурс розвитку підприємництва, його ролі в економічній системі, впливу держави на його розвиток, зокрема наведено результати узагальнення основних ідей теорії підприємництва та ролі держави в розвитку МСП, які були розроблені лауреатами Міжнародної (Глобальної) премії за дослідження в галузі підприємництва і малого бізнесу та в рамках міжнародних проєктів «Панельне дослідження динаміки підприємництва» (PSEDI) і «Глобальний моніторинг підприємництва» (GEM).

У вітчизняній науковій літературі автором розглянуто широке коло досліджень з економіки, державного управління, публічної політики, які вивчають різні параметри МСП та вплив держави на його розвиток.

Це дозволило автору виділити актуальні проблеми державного управління у цій сфері, сформулювати основні цілі, принципи, функції та механізми державного управління, необхідні для розвитку МСП в умовах європейської інтеграції.

У другому розділі «Аналіз стану державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Україні» на основі критичного аналізу автор робить слушні висновки щодо того, що правові засади нормативного регулювання підприємництва в Україні створюють можливості для формування адекватного правового простору для забезпечення діяльності суб'єктів господарювання та внесення відповідних змін в національне законодавство. Такі напрями як підвищення ефективності державної політики протидії

рейдерству та забезпечення належного рівня захисту права приватної власності, зокрема посилення відповідальності за вчинення схожих злочинів та їх приховування чи сприяння з боку державних посадових осіб, підвищення рівня прозорості й ефективності дозвільної системи через посилення контролю та відповідальності посадових осіб дозвільних органів, удосконалення роботи місцевих дозвільних органів позитивно впливатимуть на розвиток МСП та його захист від неправомірних дій.

При аналізі інституційного та організаційного механізмів державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах євроінтеграції заслуговують на увагу пропозиції автора щодо виконання в повному обсязі положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у галузі підприємництва, Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва до 2020 року та Експортної стратегії, упровадження та реалізація принципів Акту про розвиток малого бізнесу в Європі, зокрема тесту малого підприємництва, принципу «Спочатку думай про малих», адаптація інструментів державного регулювання до сучасних потреб МСП в умовах пандемії коронавірусу.

Слід виокремити пропозиції автора щодо підтримки участі підприємців в державних закупівлях, експортній діяльності, інноваційній діяльності. Зокрема, пропозиції дисертанта щодо формування мережі інформаційно-консультативної підтримки малого та середнього підприємництва у взаємодії з великим бізнесом, науковими та аналітичними центрами, розвиток бізнес-асоціацій та активний діалог влади й бізнесу, розробка стратегічних документів розвитку підприємництва в довгостроковій перспективі є слушними для подальшого розвитку МСП як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях.

У третьому розділі «Удосконалення механізмів державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва на регіональному рівні» актуальними є висновки та обґрунтування щодо порядку надання державної допомоги через виконання регіональних програм розвитку малого та середнього підприємництва, зокрема щодо підтримки експортної діяльності на ринки ЄС.

Важливим розділом роботи є аналіз розвитку МСП в Донецькій і Луганській областях, які працюють в умовах окупації частини областей та зоні конфлікту, що створює особливі умови для ведення бізнесу і потребує окремих механізмів державного регулювання. Заслуговують на увагу розроблені автором пропозиції щодо розвитку МСП цих областей у правовій, економічній, фінансовій, інноваційній сферах, які можуть бути використаними для відповідних стратегічних та цільових документів, та рекомендації щодо розвитку підприємництва серед внутрішньо переміщених осіб.

Загальна наукова новизна дисертації полягає у тому, що автором *уперше* розроблено комплексний механізм державного регулювання інноваційного розвитку МСП у регіоні, метою якого є розвиток інноваційного підприємництва як складової конкурентоспроможності регіону в контексті розвитку Індустрії 4,0 та смарт-спеціалізації; *удосконалено* інституційні, нормативно-правові та організаційні засади державного регулювання розвитку МСП; фінансово-економічний механізм державного регулювання розвитку МСП,

використовуючи інструменти позикової, експортної, антикорупційної політики; принципи, функції, зміст діяльності державних органів управління у сфері регулювання малого та середнього підприємництва, заходи щодо, формування національної та регіональної політики підтримки українських виробників; *набули подальшого розвитку* дослідження теоретичних засад розвитку підприємництва, зарубіжного досвіду державної підтримки МСП та можливостей імплементації в Україні різних форм державної підтримки, які використовуються в зарубіжних країнах; рекомендації для підвищення ефективності функціонування МСП у Донецькій та Луганській областях шляхом удосконалення стратегічного планування розвитку сектору МСП в умовах військової агресії та окупації частини території; спрощення процесу надання адміністративних послуг суб'єктам МСП, зокрема в «сірій зоні»; ребрендингу територій із метою посилення міжрегіональних і міжнародних зв'язків та залучення інвестиційних ресурсів до сектору МСП; упровадження регіональних та місцевих програм підтримки підприємництва серед внутрішньо переміщених осіб.

Достовірність наукових положень, висновків і науково-практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх впровадженням у практичній діяльності Департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації (довідка № 6/798/40-19/03 від 20.05.2019 р.), Департаменту економіки та розвитку Слов'янської міської ради (довідка № 05-63/126 від 16.05.2019 р.), Центрі надання адміністративних послуг м.Слов'янська (довідка № 15-16/750 від 17.05.2019 р.), у процесі управління підприємством ТОВ «Комплекс – Центр» (довідка № 56 від 17.05.2019 р.), ТОВ «Слав – Сервіс» (довідка № 101 від 07.05.2019 р.).

4. *Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях, оцінка оформлення дисертації та автореферату.* Основні положення і результати дослідження опубліковані у 15 наукових роботах, зокрема у 5 статтях, опублікованих у фахових виданнях з державного управління, 1 публікації в іноземному фаховому виданні та 9 тезах у матеріалах науково-практичних конференцій. Опубліковані праці та автореферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації та не містить інформації, що у ній не наведена. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до чинних вимог.

5. *Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.* Оцінюючи дисертаційне дослідження в цілому позитивно, слід вказати на деякі дискусійні положення та зробити певні зауваження.

1. На с.108 для удосконалення правового регулювання діяльності МСП дисертант пропонує підвищення ефективності державної політики протидії рейдерству та забезпечення належного рівня захисту права приватної власності, зокрема посилення відповідальності за вчинення схожих злочинів та їх приховування чи сприяння з боку державних посадових осіб. Вважаємо, що дана пропозиція має бути викладена у якості конкретних пропозицій до відповідних нормативно-правових актів.

2. На с.115 автор називає таку інституцію підтримки МСП як Рада бізнес-омбудсмена (постійно діючий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України), але не наводить приклади практичної діяльності даного органу та його ефективності, що ставить питання про доцільність функціонування даної інституції.

3. У розділі 3.1 дисертант зазначає, що у регіонах України (окрім столиці) рівень насиченості малими підприємствами ще далекий від показників, які характерні для розвинених країн світу. Отже, для формування високого рівня підприємницької активності та сприятливого конкурентного середовища в регіонах України їх кількість повинна бути значно більшою.

Вважаємо, що для обґрунтування тези слід визначити перспективну кількість малих підприємств в країні та обґрунтувати заходи, які сприятимуть їх створенню в регіонах.

4. Як свідчить статистика, попри відкритість європейського ринку для українських товарів, малий та середній бізнес досі не зміг повною мірою скористатися його перевагами. У роботі дисертант аналізує бар'єри для виходу суб'єктів МСП на європейський ринок. Доцільно було б навести причини, чому бізнес не повною мірою скористався цими можливостями.

5. У розділі 3.2 автор розглядає питання інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва на регіональному рівні. Вважаємо, що, оскільки єврорегіони, які співпрацюють з країнами ЄС, мають особливі умови для інноваційного розвитку, варто виокремити цей напрям і розглянути специфіку інноваційних стратегій таких регіонів.

На нашу думку, у роботі також не приділено належної уваги транскордонному співробітництву суб'єктів МСП з європейськими країнами-сусідами.

6. Вважаємо, що у роботі дисертантом перебільшено значення агенцій регіонального розвитку, які поки ще не стали одним з ключових суб'єктів регіонального розвитку і, відповідно, підтримки суб'єктів МСП. Доцільно було б визначити практичні кроки для того, щоб ці інституції стали повноправними учасниками регіонального розвитку.

Проте, означені зауваження не знижують наукової і практичної цінності отриманих результатів, які є обґрунтованими і достовірними.

6. Значення одержаних результатів для науки і практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Результати дисертації можуть бути корисними для подальших наукових розробок державного регулювання малого та середнього підприємництва, при уточненні цілей та завдань регіональної політики у сфері економічного співробітництва між Україною та ЄС. Положення та висновки дисертації можуть бути використаними в навчальному процесі при підготовці державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

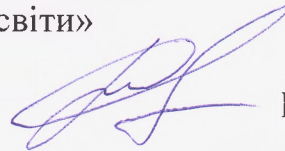
Загальний висновок. Дисертаційна робота Турецькова Тараса Євгеновича на тему «Державне регулювання малого та середнього підприємництва в умовах європейської інтеграції: регіональний аспект» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує актуальне наукове завдання,

яке полягає в обґрунтуванні науково-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання розвитком малого та середнього підприємництва на регіональному рівні в умовах європейської інтеграції.

Дисертація характеризується новизною одержаних результатів і висновків, має теоретичну і практичну цінність та відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління.

Виходячи з цього, вважаю, що її автор, Турецков Тарас Євгенович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та права
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

В.В. Мареніченко

Відомо Мареніченка В.В.
Відомо секретар

Відомо В.В.